

Miner Horace: Rituál těla u kmene Načirema

Naciremové jsou málo známým severoamerickým kmenem, žijícím v oblasti vymezené na severu sousedním kmenem Krí, na jihu a východě kmene Jakí, Tarahumara a Aravak. Magické praktiky Naciremů jsou příkladem extrémního lidského chování. Jejich kultura je charakterizována vysoce vyvinutým obchodem; mnoho času tráví hospodářskými činnostmi, zbytek v obřadech, v nichž se spotřebovává i část plodů zmíněných činností. Ohniskem obřadní činnosti je lidské tělo, jehož vzhled a zdraví je hlavním předmětem zájmu v životě Naciremů. Na tom ovšem není nic neobvyklého – jedinečné jsou však zvláštní obřady, mající za cíl změnit lidské tělo – jeho barvu, pach i tvar – a s nimi spjatá životní filosofie.

Zásadní víra, na níž spočívá celý společenský systém Naciremů, je ta, že lidské tělo je ošklivé a přirozeně tíhne k slabosti a nemoci. Jedinou nadějí člověka, dsouzeného k životu v takovém těle, představuje odvracení těchto nežádoucích jevů prováděním zvláštních očišťovacích obřadů. Každá domácnost Naciremů má jednu či více zvláštních svatyní, zasvěcených tomuto účelu. Mocnější jedinci jich mají ve svém domě více – bohatství domu je doslova měřeno počtem takových obřadních středisek v něm. Svatyně bohatších příslušníků kmene mají stěny z kamene, svatyně chudších jsou obloženy kameninovými destičkami. Obřady v těchto svatyních nemají charakter rodinný, nýbrž soukromý a tajný. Hovoří se o nich pouze s vlastními dětmi, a to jen během období, kdy jsou do těchto obřadů zasvěcovány. Ústředním bodem svatyně je schránka, zabudovaná do zdi svatyně. V ní jsou uložena četná kouzla a lektvary, bez nichž by naciremský jedinec nemohl dál žít. (Tato kouzla vyrábějí medicinmani, od nichž lze získat za určitou odměnu.) Po použití není zbytek medicíny vyhozen, ale uložen právě zde. Na každou nemoc se používá specifický lék a nemocí (ať už skutečných či domnělých) je u Naciremů spousta – proto je schránka stále přeplněna. Kouzelných balíčků je tolik, že si lidé často nepamatují jejich účel, a bojí se je proto znovu otevřít. Jde spíše o to, že přítomnost starých léků ve schránce nějakým způsobem ochraňuje uctívače, který před schránkou provádí očišťovací tělesné obřady. Pod schránkou je nádobka s rituálně čistou (posvátnou) vodou, kterou dodávají kněží z místního Vodního chrámu; touto vodou se uctívač po vstupu do svatyně omývá. Denně se zde vystřídají postupně všichni členové rodiny.

Naciremové jsou téměř patologicky fascinováni ústy, k nimž chovají posvátnou úctu a jejichž stav má prý nadpřirozený vliv na všechny společenské vztahy v kmeni. Naciremové věří, že kdyby neprováděli zvláštní obřady očišťování úst, zuby by jim vypadaly, dásně stále krvácely, čelisti se scvrkly, přátelé by postiženého opustili a partneři zavrhli. Věří rovněž, že mezi stavem ústní dutiny a charakterem člověka existuje úzký vztah – např. obřadní omývání úst prý podporuje jeho mravní sílu. Během obřadu očišťování úst si jedinec vloží do úst malý svazeček kančích štětín spolu s kouzelnou trestí a ve vysoce ritualizované sérii gest jím v ústech pohybuje. Vedle provádění každodenního soukromého očišťovacího obřadu Naciremové 1 – 2x ročně vyhledávají tzv. „svatého muže úst“, což je magii praktikující specialista, co do prestiže v kmeni stojící hned pod medicinmanem. „Svatý muž úst“ vlastní působivou sadu nástrojů: vrtáky, šídla, bodce a háčky, jimiž vymítá zlo z pacientových úst sotva uvěřitelným obřadním trýzněním. Otevře pacientova ústa a s pomocí výše uvedených nástrojů zvětší všechny otvory v zubech vzniklé, do nich pak vloží kouzelnou substanci. Pokud v zubech žádné přirozené otvory nejsou, prostě je v jednom nebo i více zubech vydlabe, aby mohl nadpřirozenou hmotu aplikovat.

Účelem této „péče“ je zastavit rozklad v ústech pacienta, a zajistit mu tak přátele. To, že se lidé k „svatému muži úst“ každoročně vracejí navzdory tomu, že se jim zuby kazí dál, ukazuje na extrémně posvátný a v tradici pevně zakotvený charakter tohoto obřadu. Z nadšení, s nímž „svatý muž úst“ dloube šídlem do obnaženého nervu, by bylo možno soudit na jistou míru sadismu. Pokud by se tato hypotéza prokázala, objevil by se velmi zajímavý společenský vzor, neboť většina populace naopak vykazuje jasně masochistické sklony.

Zvláštní součástí každodenního očišťovacího obřadu, vyhrazenou pouze mužským příslušníkům kmene, je rituální škrábání a drásání povrchu tváře zvlášť k tomuto účelu vyrobeným ostrým nástrojem. I ženy mají svůj zvláštní obřad, který provádějí jen přibližně čtyřikrát za lunární měsíc. Nicméně co ztrácejí na frekvenci, to dohánějí barbarstvím, s nímž přitom postupují: součástí obřadu je takřka hodinové pečení hlavy v něčem, co připomíná malou pícku.

Vážněji nemocní musí být léčeni složitěji v jejich chrámu, zvaném latipso. Zdejší obřady jsou tak drsné, že je takřka zázrak, že valná část skutečně nemocných se po takové léčbě vůbec zotaví. Malé děti, které dosud nejsou zcela indoktrinovány, se sem bojí vstoupit, ale dospělí jsou žádostivi toto očištění podstoupit – pokud si to mohou dovolit. Do chrámu totiž nikdo není vpuštěn bez bohatého daru strážcům – i kdyby byl sebemocnější. Rovněž po obřadu, před propuštěním z chrámu, většinou něco daruje. V chrámu je prosebník nejdříve vysvěcen donaha. Ve všedním životě se Naciremové vyhýbají odhalování těla a přiznávání jeho přirozených funkcí: koupou se a vyměšují jen v soukromí své svatyně. Tomuto ritualizovanému očišťování není skoro nikdy přítomen ani nejbližší partner. Po nástupu do latipso tudíž nastává psychologický šok: jedinec náhle ztrácí tělesnou intimitu, octne se úplně nahý a musí se (dokonce za asistence zvláštních „kněžek“, jež jsou jakousi obdobou vestálky) vyprázdnit do posvátné nádoby. Jeho exkrementy jsou pak použity medicinmanem k určení povahy a dalšího průběhu nemoci. Následuje několikadenní trýznění: vysoce trénované „vestálky“ prosebníka vždy ráno vzbudí a bolestivě převalují jeho tělo po tvrdém lůžku a omývají je; jindy vkládají do jeho úst kouzelné hůlky nebo ho nutí jíst údajně léčivé substance. Čas od času přijdou medicinmani a vrazí pacientovi do těla posvátné jehlice. Skutečnost, že tyto obřady často neléčí, ale naopak mohou člověka i zabít, nikterak neumenšuje víru Naciremů v jejich blahodárnost a v moc medicinmanů. Jiným typem magického léčitele u Naciremů je tzv. „naslouchač“, který má schopnost vyhnat zlé duchy z hlavy očarované osoby. Podle tamější víry mohou rodiče očarovat své vlastní děti. Zvláště matky během zasvěcování do očišťovacích obřadů snadno uvalí na své dítě kletbu. Protikouzlo „naslouchače“ je pozoruhodné tím, že nebývá spjato s žádným zvláštním obřadem: pacient prostě sdělí „naslouchači“ všechny své starosti a úzkosti, na které si od narození pamatuje. Naciremové přitom projevují podivuhodnou paměť: jsou s to si vybavit frustrující zážitky z kojeneckého období, a někteří jedinci si vzpomenou i na traumatické zážitky při porodu. Některé magické praktiky Naciremů vycházejí z jejich estetického citění, ale takřka všechny se zakládají na pronikavé averzi k lidskému tělu a jeho přirozeným funkcím. Často se provádí rituální půst (mající za cíl zhubnutí obtloutlých), nebo jsou naopak pořádány slavnostní hostiny (s cílem ztloustnout). Velký význam se přisuzuje velikosti a tvaru ženských prsů. Obecná nespokojenost s jejich vzhledem se projevuje ve skutečnosti, že ideální tvar je prakticky mimo rozsah přirozených možností. Vyskytne-li se žena postižená takřka nelidskou hypertrofií prsů, je tak uctívána, že se slušně užívá prostě tím, že putuje ze vsi do vsi a dovoluje soukmenovcům, aby na ni za poplatek civěli.

Rovněž další přirozená tělesná funkce – rozmnožovací – je ritualizována a vykázána z veřejného života. Pohlavní styk je v konverzaci tabuizován. Ženy často vyvíjejí úsilí vyhnout se těhotenství užíváním magických prostředků či omezením styku na určité lunární fáze, takže k početí dochází vskutku poměrně vzácně. Těhotné ženy se často oblékají tak, aby svůj stav skryly. Porod probíhá tajně, bez asistence přátel či příbuzných a většina žen své děti ani nekojí. Naciremové jsou posedlí magií. Stěží lze pochopit, jak mohli pod břemeny, která si sami naložili, tak dlouho přežít. Nicméně, jak říká slavný antropolog Bronislaw Malinowski: „Když shlížíme zdaleka a z výsoka, z výšin bezpečí naší rozvinuté civilizace, připadá nám magie surová a nesmyslná. Avšak bez její pomoci a vedení by náš předek nezvládl své životní problémy tak, jak se mu to podařilo, a ani by nepokročil k vyšším stadiím civilizace.“